

Gense – företaget där historia och framtid möts

Av Helena Karlsson

Mer än 150 år har gått sedan Gustaf Eriksson startade det metallföretag som numera heter Gense och är en av Europas största tillverkare av bestick i rostfritt och nysilver. På Gense har än idag historien en central betydelse. Här värnar man om sitt konstnärliga arv och arbetar aktivt med att bevara sitt historiska arkiv. Det gör att företaget i år (2015) tilldelas Årets Arkivpris av Arkiv Sörmland.

Från kakelugnsluckor till rostfritt

I mitten av 1800-talet flyttade Gustaf Eriksson till Eskilstuna från Västergötland för att gå i lära hos bland annat Johan Svengren (grundare av Eskilstuna Jernmanufaktur). Hos Svengren fick Eriksson en god utbildning i metallbearbetning liksom möjlighet att utveckla sitt sinne för sparsamhet och ordning. År 1856 erhöll han mästarbrev inom plåtslageriyrket. Det var Svengren som gick i god för hans kunskaper. Han framhöll att Eriksson under sin gesälltid uppfört sig "...utmärkt hyggligt, anständigt och nycktert, varit arbetsam och är skicklig uti Plåtslagareyrket".

Tack vare sitt nyvunna mästarbrev kunde Eriksson starta egen rörelse. I produktionen fanns bland annat kakelugnsluckor och kaffebrännare liksom så småningom bestick och husgeråd. Tillverkningen var hantverksbetonad och av god kvalitet. Priserna var därför relativt höga, högre än hos många konkurrenter. Trots det lyckades Eriksson bra. Firman hade visserligen ingen större försäljning på hemmaplan men desto mer i städer som Stockholm,

Göteborg och Norrköping, där han på olika affärsresor fick kunder främst bland kakelugnsmästarna. Bolagets många utmärkelser från olika industriutställningar bidrog också till populariteten och möjligheten att ta bra betalt för sina produkter.

*Personal på Gense utanför fabriken, ca 1920-tal.
Fotograf okänd. AB Genses arkiv, Arkiv Sörmland*

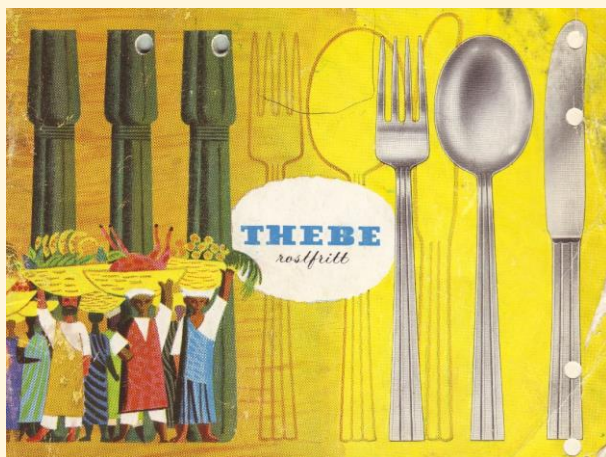
Under 1890-talet avled både Gustaf Eriksson och hans arvtagare, sonen Axel, med bara några års mellanrum. Företaget gick därefter lite på sparlåga tills Arvid Hedlund i mitten av 1910-talet övertog aktiemajoriteten i bolaget. Med Hedlund och hans son Lars vid rodret utvecklades verksamheten snabbt med såväl nya maskiner och tillverkningsmetoder som förnyat produktsortiment. Om pappa Hedlund var en nydanare så var sonen i ännu större utsträckning en framtidsman. Han gjorde bland annat stora insatser för att göra rostfritt lika accepterat i köket som kuvert- och nysilver – ett område där han blev en verklig föregångsman. Under 1930-talet lyckades han få restaurangerna att anamma det rostfria. Efter kriget började intresset också att vakna hos privathushållen.

Rostfria delar i modellen Thebe som lanserades på 1940-talet. Foto: Ateljé Wahlberg. AB Genses arkiv.

Med formgivning i fokus

Hedlunds stora utmaning blev att visa att rostfritt inte bara var kvalitet utan också skönhet. Människor ville ha något nytt, något vackert och ändamålsenligt. För att åstadkomma detta och lyckas "sälja in" rostfritt till hemmen, knöt Gense viktiga konstnärliga och hantverksmässiga kontakter. Gense blev därmed ett av de första företag som på allvar samarbetade med konstnärer för formgivning av sina produkter. År 1940 anställdes Folke Arström som konstnärlig ledare för företaget – ett lyckokast skulle det visa sig.

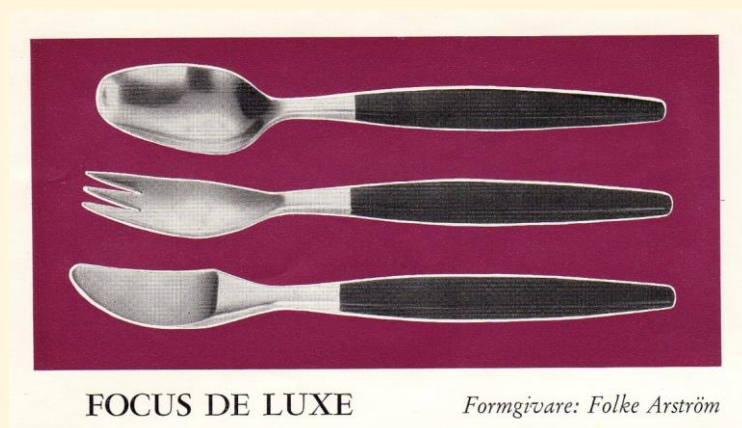

Ett av Arströms första uppdrag blev att tillsammans med guldsmeden David Stegler ta fram ett helt nytt och modernt bestick i rostfritt stål. Resultatet blev Thebe, som kom lagom till Nyttokonstnärernas utställning år 1944.

Bland Thebes kunder fanns flygbolaget SAS och det svenska försvaret. AB Genses arkiv, Arkiv Sörmland

Inspiration till modellen hade Arström hämtat från det antika Egypten. Modellen beskrevs som klassiskt ren, kultiverad och modern. Serien Thebe innehöll en mängd delar med alltifrån bestick till serveringsartiklar. Serien blev något av ett förebud om vad som komma skulle under de följande decennierna.

Perioden 1955-1965 har beskrivits som en gyllene era för svensk bestick-tillverkning i rostfritt. Startskottet kom med utställningen H55 i Helsingborg, en internationell utställning inom bland annat arkitektur, formgivning och konstindustri. Vid H55 skördade Gense stora framgångar med sina rostfria produkter. Lagom till utställningen kom Folke Arströms nya bestick Focus de Luxe, som blev en jättesuccé och vann internationellt anseende. Besticket hade skaft i nylon, som från början fanns i färgerna svart, vinrött och grått. Det var dock ett relativt dyrt bestick, så Arström gjorde även en billigare

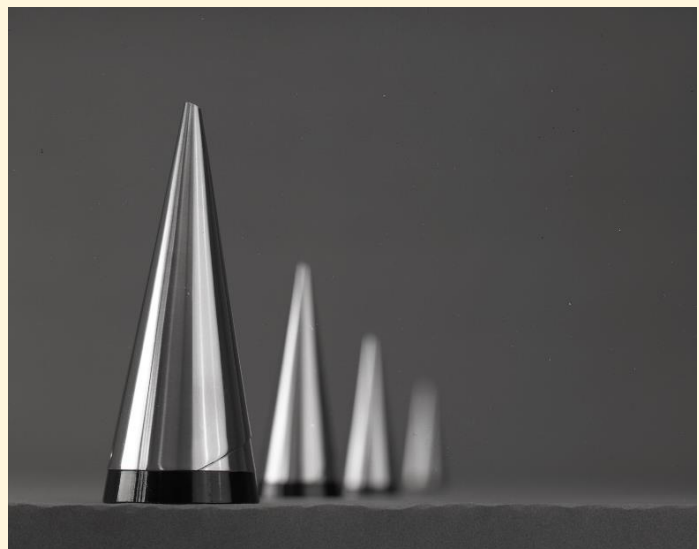

variant kallad Focus, ett stansat bestick helt i rostfritt.

Det särpräglade formspråket tilltalade både kungligheter och utländska kändisar (bland annat Grace Kelly), som enligt tidningarna köpte Focus de Luxe när de besökte Stockholm. AB Genses arkiv, Arkiv Sörmland

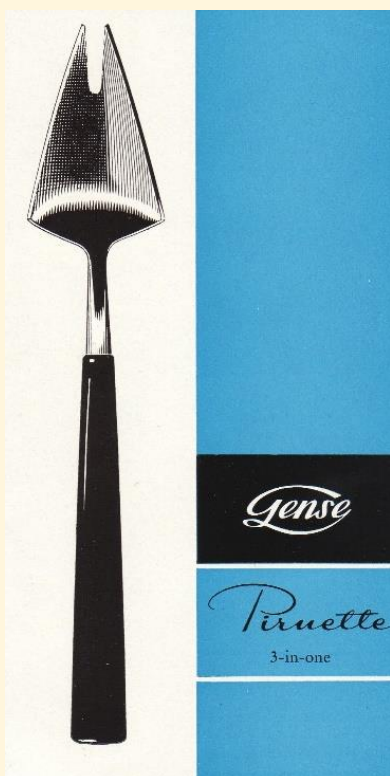
En annan formgivare som väckte uppmärksamhet vid H55 var Arströms kollega på Gense, Pierre Forssell. Han premiärvisade bland annat sina salt-, peppar- och sockerströare Shakers. Även dessa mottogs med stor entusiasm för sin geniala form – en enkel kon i rostfritt med svart plastbotten.

”Konstruktionen är så enkel att man nästan skäms” konstaterade tidningarna entusiastiskt när Pierre Forssells ströare premiärvisades. Foto: Studio Roland. Arkiv Sörmland

Gamla och nya designklassiker

Lars Hedlunds satsning på rostfritt hade burit frukt. Genom denna tillverkning utvecklades Gense starkt. En viktig del i framgången låg i förmågan att kunna övertyga människor om materialets höga kvalitet liksom om den nya formgivningens förtjänster. Hedlund såg tidigt potentialen i det rostfria – han såg framtiden – och lyckades förmedla detta till konsumenterna.

Under decenniet efter H55 lanserade alla betydande tillverkare egna tidsenliga modeller och specialdesignade bestick. Många av dessa 1950- och 60-talsmodeller är idag designklassiker och eftertraktade samlarobjekt. Flera av Genses produkter från perioden har under 2000-talet åter tagits upp i produktionen i nya retrokollektioner. Det gäller såväl Folke Arströms bestick Focus de Luxe som Pierre Forssells ströare Shakers och vickningsbestick Piruette, som lanserades på 1950-talet som det ultimata allbesticket – sked, gaffel och kniv i ett.

"Partygaffeln" Piruette – enligt reklamen perfekt till såväl cocktail-festen som supén framför teven. AB Genses arkiv, Arkiv Sörmland

Även idag är samarbetet med duktiga designers ett vinnande koncept för Gense. Senast i raden är den internationellt erkända formgivaren Monica Förster med bestickserien Dorotea, som rönt stora framgångar och beskrivits som en modern klassiker.

Artikel publicerad i Sörmlandsbygden i mars 2015.